3. Law of Ukraine «On Education» № 2145-VIII, as amended on 16.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (in Ukrainian)

4. Nychkalo N. G. Continuing professional development in the context of human capital theory. Scientific support for education development in Ukraine: current issues of theory and practice: collection of research papers (on occasion of 25th jubilee of NAES of Ukraine). Kyiv: PH «Sam», 2017. S. 246-259 (in Ukrainian)

5. Colorado Technical University. Master of Science in Management – IT and Project Management. URL: <https://www.coloradotech.edu/degrees/masters/management/it-management> (in English)

6. Lukianova L., Banit O., Goretko T. Effects of global labor market trends on the content of professional training of future IT managers. Information Technologies and Learning Tools, 2019. 70 (2). S. 16-27. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/archive> (in English)

7. University of Michigan. CRLT. Assessment & Evaluation. Curriculum Design. URL: <http://www.crlt.umich.edu/assessment/curriculumdesign> (in English)

8. University of Texas at Dallas. Master of Science in Information Technology and Management. URL: <https://jindal.utdallas.edu/information-systems-programs/ms-information-technology> (in English)

9. Western Governors University. Master of Science in Information Technology Management. URL: <https://www.wgu.edu/online-it-degrees/information-technology-management-masters-program.html> (in English)

УДК 043.86(438)

Grishko Victoria – *doktorant Instytutu Pedagogiki i Edukacji Dorosłych im. Iwana Ziazuna NANP Ukrainy*
ORCID: 0000-0002-2682-8143
E-mail: rffhot@gmail.com

DZIAŁALNOŚĆ UNIWERSYTETÓW TRZECIEGO WIEKU W POLSCE

Гришко Вікторія Вікторівна – *аспірантка Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України*
E-mail: rffhot@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2682-8143>

ДИЯЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТІВ ТРЕТЬОГО ВІКУ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність порушеної проблеми. Діяльність університетів третього віку в Республіці Польщі

набула важливого значення у зв'язку зі старінням польського суспільства. Університети третього віку виконують функцію важливих освітньо-культурних центрів для дорослих віку 50–60+. За їх посередництвом ця категорія дорослого населення має можливість не тільки набутти нових умінь, знань, компетенції, але також брати активну участь у житті місцевої громади. Університети третього віку функціонують на підставі інституційних зразків: при закладах вищої освіти, які організовують навчання для старших дорослих; при будинках культури, бібліотеках, культурно-освітніх центрах, які є простором для організації спортивних і розважальних заходів, нових знайомств, подорожей, що сприяє особистому розвитку; при громадських і позаурядових організаціях, а також як самостійні структури.

Університети третього віку сприяють розвитку на інтелектуальному та соціальному рівні, фізичній активності людей похилого віку, поглибленню знань та вмінь літніх людей, підтримують контакти з такими установами, як медичні служби, культурні центри, реабілітаційні центри, залучаючи слухачів до спортивних і туристичних заходів, екологічної діяльності на благо навколишнього середовища. Крім того, університети третього віку відіграють важливу роль у підтримці соціальних зв'язків та міжособистісного спілкування серед літніх людей. Завдяки широкому вибору навчальних програм та позаурочній активності університети третього віку забезпечують активне життя цієї категорії дорослого населення шляхом неперервної освіти та навчання.

Ключові слова: освіта, навчання, Республіка Польща, університети третього віку, дорослі, вікова категорія.

Gryshko Viktoria – Postgraduate Student of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine

E-mail: rffhot@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2682-8143>

ACTIVITIES OF UNIVERSITIES OF THE THIRD AGE IN THE REPUBLIC OF POLAND

Abstract. The activities of the universities of the third age in the Republic of Poland have become important in the context of the aging of Polish society. The universities of the third age serve as important educational and cultural centers for adults of 50-60+. Through their mediation, this category of adults has the opportunity not only to acquire new skills, knowledge, competences, but also to take an active part in the life of the local community.

The universities of the third age act on the basis of institutional models: in higher education institutions that provide training for older adults; at houses of culture, libraries, cultural and educational centers, which are a space for organizing sports and entertaining events, new acquaintances, trips that promotes personal development; at public and non-governmental organizations, and also as independent structures.

The universities of the third age contribute to the intellectual and social development, physical activity of the elderly, the deepening of knowledge and skills of the elderly, maintain the contacts with institutions such as medical services, cultural centers, rehabilitation centers, involving students in sports and tourism activities, environmental activities for the benefit of the surrounding. In addition, the universities of the third age play an important role in supporting social networking and interpersonal communication among older people. Due to the wide variety of curricula and extra-curricular activity, the universities of the third age provide active living for this category of adult population through continuing education and training.

Key words: education, training, Republic of Poland, universities of the third age, adults, age category.

Wprowadzenie. Zmiany demograficzne, postępujący proces starzenia się ludności to jedno z najistotniejszych zagadnień polityki społecznej wielu państw. Starzenie się społeczeństwa europejskiego oraz niska dzietność jest problemem. W świetle dostępnych analiz wynika, iż w ciągu najbliższych 10 lat będzie maleć zarówno populacja w wieku 18–44 lat, jak i ta w wieku 45–59/64 lat. Państwa muszą nauczyć się zarządzać osobami starszymi – zarówno tymi w wieku produkcyjnym, jak i poprodukcyjnym [4, s. 19]. Wzrastająca liczba osób w wieku senioralnym tworzy jakościowo nową perspektywę funkcjonowania społeczeństw w Polsce. Problemy osób starszych uzyskują i będą uzyskiwały coraz większe znaczenie. Uniwersytety Trzeciego Wieku (UTW) stają się coraz bardziej powszechnym sposobem realizacji aktywności edukacyjnej osób starszych.

Analiza źródeł literackich. Literatura dotycząca zagadnienia optymalnego lub pomyślnego starzenia się jest bardzo bogata i różnorodna. Polscy badacze przedmiotu w sposób dokładny opisują rozmiar tego problemu, którego konieczność rozwijania obecnie jest podkreślana przez pedagogów, socjologów, psychologów oraz badaczy teorii edukacji ustawicznej (W. Borczyk, D. Jachimowicz, A. Klimczuk, W. Nalepa, B. Ziębińska, A. Grzanka-Tykwińska, M. Chudzińska, M. Podhorecka). Wielu ukraińskich badaczy w obszarze oświaty dorosłych (N. Nyczkało [3], Ł. Łukjanova [2], O. Aniszczenko [1], O. Banit [4]) również wskazują na to, że osoby w średnim i starszym wieku mają wiele cech osobowościowych, które pozwalają im być ważnym i cennym

ogniwnem zespołów. Osoby w wieku średnim i starszym mają bardzo silną motywację do pracy. Wiele osób odczuwa wówczas bardzo silną potrzebę własnego rozwoju [4, s. 19].

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie aktywnej roli uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce.

Prezentacja głównego materiału. Jak wskazano na stronach «Raportu z badania Roli Uniwersytetów Trzeciego Wieku w procesie aktywizacji kulturalnej seniorów» historia polskich UTW rozpoczęła się w połowie lat 70-tych. Wtedy to powstawały pierwsze uniwersytety rozpoczynające swoją działalność pod opieką ośrodków akademickich [10, s. 12]. Wielką propagatorką tej idei a także założycielką Pierwszego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w 1975 roku w Warszawie była profesor Halina Szwarz [7, s. 7]. W latach 80. i 90. XX wieku ruch Uniwersytetów Trzeciego Wieku rozwijał się powoli, z tego względu że w Polsce funkcjonowało jedynie kilkadziesiąt uniwersytetów. Szybki wzrost liczby uniwersytetów nastąpił dopiero po 2002 roku, zaś prawdziwą eksplozję datuje się na rok 2007, kiedy tylko w jednym roku powstało więcej uniwersytetów, niż przez pierwsze 25 lat od momentu zapoczątkowania idei UTW. Dynamikę wzrostu liczby uniwersytetów trzeciego wieku doskonale obrazują dane statystyczne. W 2007 roku w Polsce działało 125 uniwersytetów trzeciego wieku [5, s. 3-4; 7, s. 9].

Wzrost liczby uniwersytetów trzeciego wieku upatruje się w kilku czynnikach, m. in. we wzroście liczby emerytów w Polsce, udzielanym wsparciu systemowym dla UTW, czy też pojawieniu się nowego pokolenia emerytów, którzy ze względu na fakt, że większość swojego zawodowego życia przeżyło w warunkach kapitalistycznych, mają inne wymagania, potrzeby, styl życia, formy spędzania wolnego czasu. Warto podkreślić, że ruch UTW przybiera najszybszą dynamikę w miastach, głównie w Warszawie oraz miastach do 50 tys. mieszkańców. Największa liczba uniwersytetów powstała w województwie mazowieckim, śląskim, dolnośląskim oraz wielkopolskim. Natomiast na wsi funkcjonuje jedynie 11 % wszystkich uniwersytetów trzeciego wieku [9, s. 17].

Gwałtowny wzrost liczby UTW po roku 2005 można łączyć zarówno z narastającym popytem na ofertę tego rodzaju organizacji generowanym przez coraz liczniejszą grupę seniorów, jak też z powstaniem programów wspierających rozwój ruchu senioralnego:

- Program wsparcia «UTW dla społeczności» przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności, która w 2005 roku otworzyła program wspierający UTW. Jego założeniem było promowanie działań edukacyjnych i aktywizujących skierowanych do osób starszych oraz promowanie społecznego zaangażowania seniorów, zwłaszcza w relacjach międzypokoleniowych [8].

- Rządowy program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012–2013 i jego kolejna edycja na lata 2014–2020, którego celem jest

tworzenie warunków do rozwoju aktywności społecznej osób starszych poprzez działania w priorytetowych obszarach: edukacja osób starszych, aktywność społeczna promująca [11].

Zgodnie z D. Jakimowiczem, Uniwersytety Trzeciego Wieku najczęściej przybierają takie główne typy: jako samodzielne organizacje pozarządowe, najczęściej stowarzyszenia, następnie jako jednostki organizacyjne funkcjonujące w strukturach i pod patronatem wyższej publicznej bądź prywatnej uczelni, kierowane najczęściej przez pełnomocnika rektora danej uczelni, jako podmioty wyodrębnione w ramach innej organizacji pozarządowej, czy też jako podmioty prowadzące działalność w strukturach jednostek samorządu lokalnego (przy domach kultury, bibliotekach, domach dziennego pobytu, ośrodkach pomocy społecznej itp) [7, s. 8]. Jak wynika z danych opublikowanych przez Ogólnopolską Federację Stowarzyszeń UTW, 13 % uniwersytetów działa w strukturach wyższych uczelni, 15 % – w ramach jednostek samorządu lokalnego, a 65 % ma formę prawną stowarzyszenia lub fundacji.

Przykładem funkcjonowania Uniwersytetu Trzeciego Wieku pierwszego typu jest Jasielskie Stowarzyszenia Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Jasle przy Podkarpackiej Szkole Wyższej im. Bł. Ks. Władysława Findysza. Ten Uniwersytet został utworzony z myślą o społecznej i intelektualnej aktywizacji ludzi nieco starszych, pochodzących z Jasła i jego okolic. Należy szczególnie podkreślić to, że ten Uniwersytet jest współtworzony przez jego studentów, którzy sami decydują zarówno o programie studiów jak i o możliwościach przyjmowania do swego grona osób deklarujących swoją aktywność i wolę uczestnictwa w zajęciach. Należy przede wszystkim podkreślić, że funkcjonowanie takich instytucji to najlepszy dowód na to, że aktywność wcale nie kończy się z chwilą przejścia na emeryturę. Bowiem można tu pogłębić lub zdobyć jakąś nową wiedzę, nawiązać nowe przyjaźnie, znajomości i nowe kontakty towarzyskie, zapoznać się z nowymi formami aktywności i prowadzenia zdrowego stylu życia, zrealizować swoje plany i marzenia, na które wcześniej nie było po prostu czasu i możliwości [6].

W obiegowych informacjach zwykle podaje się, że członkiem – studentem UTW zostać każda osoba w dojrzałym wieku, która pragnie poszerzać swoją wiedzę i umiejętności. Każdy słuchacz UTW otrzymuje legitymację studencką oraz dyplom ukończenia Studium, które mają charakter symboliczny. W UTW nie ma obowiązku uczestniczenia we wszystkich zajęciach, nie ma również egzaminów, a cała struktura studiów ustalana jest przez Radę Programową – wybraną spośród Grona Słuchaczy. Można tu więc zaproponować: wykłady z wybranych dziedzin, seminaria tematyczne np. poetyckie, z zakresu profilaktyki zdrowia, historii sztuki czy regionu, religii, filozofii, kultury, literatury, polityki itp. Integralną częścią działalności UTW są

zajęcia, na których Słuchacze rozwijają i eksponują swoje bogate umiejętności i zdolności (np. w dziedzinie rysunku, malarstwa, fotografii, rzeźby, tkactwa, śpiewu, aktorstwa, bukieciarstwa, sztuki kulinarnej itp.).

Należy również podkreślić rangę cieszących się uznaniem Słuchaczy zajęć rehabilitacyjnych, warsztatów terapeutycznych, językowych, a także i komputerowych. Zacieśnianiu więzi wśród Słuchaczy również sprzyjają spotkania towarzyskie i okolicznościowe, wieczorki, wspólne wycieczki, spotkania dyskusyjne. Warto również zwrócić uwagę na możliwości realizowania spotkań z ciekawymi ludźmi w formie prelekcji tematycznych bądź tzw. wykładów otwartych poświęconych interesującym lub bieżącym zagadnieniom. Niezwykle cenną jest inicjatywa wyszukiwania w najbliższym i dalszym otoczeniu i zapraszanie na zajęcia tych, którzy z różnych powodów są osamotnieni, tych, którzy może potrzebują wsparcia, pomocy czy po prostu tylko zwykłego ludzkiego kontaktu [6].

Jednym z podstawowych celów działalności UTW jest stworzenie możliwości zdobycia wiedzy przez osoby w podeszłym wieku, które chciałyby dalej kontynuować naukę. Jednym z czynników, który zdecydował o popularności UTW jest fakt, że wpisują się one w idee edukacji otwartej. Ich głównym celem jest edukacja osób starszych. Jest to formuła działalności edukacyjnej, która przyczynia się do zaspokajania takich potrzeb seniorów, jak: samokształcenie, poznawanie środowiska, poszerzanie wiedzy i umiejętności, wykonywanie społecznie użytecznych działań, wypełnienie wolnego czasu, utrzymywanie więzi towarzyskich, stymulacja psychiczna i fizyczna, a czasem nawet możliwość realizacji młodzieńczych marzeń [13].

W ramach UTW kształcenie ustawiczne przybiera zróżnicowane formy, poczynając od organizacji warsztatów, seminariów, kursów komputerowych, kończąc na prowadzonych lektoratach, zajęciach sportowych. Uniwersytety Trzeciego Wieku przyczyniają się między innymi do: rozwoju na poziomie intelektualnym, społecznym, aktywności fizycznej osób starszych, wspieranie pogłębiania wiedzy i umiejętności seniorów, ułatwianie kontaktów z instytucjami, takimi jak: służba zdrowia, ośrodki kultury, ośrodki rehabilitacyjne, angażowanie słuchaczy w aktywność sportową i turystyczną oraz w aktywność na rzecz otaczającego ich środowiska. Ponadto, UTW pełnią istotną rolę na rzecz podtrzymywania więzi społecznych i komunikacji międzyludzkiej wśród seniorów [13].

Drugi typ UTW który powołane przez stowarzyszenia prowadzące działalność popularnonaukową jest Uniwersytet Trzeciego Wieku w Szczytnie. Celem Stowarzyszenia jest :

- aktywizacja społeczna osób starszych poprzez uczestnictwo w różnych formach życia społecznego, propagowanie zasad kulturalnego współżycia społecznego,

- prowadzenie edukacji w różnych dziedzinach nauk, a w szczególności w zakresie medycyny, profilaktyki zdrowia, nauk humanistycznych, kultury i sztuki, nauk społecznych i ekonomicznych, nauk technicznych, a także nauk o ziemi i wszechświecie,

- prowadzenie praktycznych zajęć z zakresu kultury fizycznej i rekreacji, organizowanie wycieczek turystycznych i krajoznawczych.

Uniwersytet oferuje różne klasy dla swoich studentów: zajęcia z jogi, język angielski, niemiecki; gimnastyka, rękodzieło artystyczne, ale największa dumą dla uczelni jest Chór Preludium [12].

Różne formy szkolenia oferuje Uniwersytet Trzeciego Wieku działający przy Dąbrowskim Domu Kultury – trzeci typ UTW, którego głównym celem jest stworzenie słuchaczom możliwości rozwoju intelektualnego, integrację ze środowiskiem oraz poprawę jakości życia. Założone cele ten Uniwersytet realizuje poprzez organizację systematycznych zajęć edukacyjnych, rehabilitacyjnych i integracyjnych. Prowadzi również bardzo liczne zajęcia, nie tylko cotygodniowe wykłady, ale również zajęcia rekreacyjne, językowe i komputerowe,

Podstawowe celami Stowarzyszenia jest:

- prowadzenie edukacji w różnych dziedzinach nauk, a w szczególności w zakresie medycyny i profilaktyki zdrowia, nauk humanistycznych, kultury i sztuki, nauk społecznych, ekonomicznych i prawnych, nauk technicznych a także nauk o ziemi i wszechświecie oraz nauki języków obcych,

- aktywizacja społeczna osób starszych poprzez uczestnictwo w różnego rodzaju formach życia społecznego; propagowanie zasad kulturalnego współżycia społecznego,

- propagowanie i popieranie różnorodnych form aktywności intelektualnej, psychicznej i fizycznej adekwatnie do wieku, stopnia sprawności i zainteresowań członków Stowarzyszenia Uniwersytet Trzeciego Wieku przy Dąbrowskim Domu Kultury.

- podejmowanie działań zmierzających do utrzymania, nawiązywania i zacieśniania więzi i kontaktów osobistych między mieszkańcami regionu, a szczególnie pomiędzy osobami starszymi i młodym pokoleniem,

- wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu [14].

Uniwersytet Trzeciego Wieku przy Dąbrowskim Domu Kultury jest w gronie 15 liderów tego typu inicjatyw, na 450 obecnie działających w Polsce, które przystąpiły do pilotażowego wdrażania standardów działania UTW w Polsce.

Podsumowanie. Uniwersytety Trzeciego Wieku pełnią funkcję ważnych centrów edukacyjno-kulturalnych dla seniorów. Za ich pośrednictwem osoby starsze mogą nie tylko nabyć nowe umiejętności, kompetencje, ale także

акtywnie uczestniczyć w życiu społeczności lokalnych. Należy jednak podkreślić, że korzystanie z usług większości Uniwersytetów Trzeciego Wieku jest jednak uwarunkowane koniecznością spełnienia pewnych wymagań przez jego przyszłych słuchaczy na przykład posiadania statusu emeryta/rencisty, osiągnięcia określonego wieku.

Forma prowadzenia działalności Uniwersytetów Trzeciego Wieku bazuje na wielu instytucjonalnych wzorach aktywności. W pierwszej kolejności są uczelniami, które służą edukacji osób starszych, po drugie są przestrzenią dla rozwoju osobistego oraz zainteresowań. Pełnią także funkcje towarzyskie. Uniwersytety prowadzą działania podobne do instytucji samorządowej, szkoły, organizacji pozarządowej, czy też nieformalnej grupy towarzyskiej. Dzięki łączeniu różnych form prowadzenia działalności, Uniwersytety Trzeciego Wieku mogą w większym stopniu dopasować swoją ofertę edukacyjną do potrzeb, zainteresowań osób starszych. Aktywność UTW w Polsce staje się szczególnie ważna w perspektywie zjawiska starzenia się polskiego społeczeństwa. Prowadzona działalność UTW zmierza do szerokiego włączenia osób starszych w wielowymiarowy proces edukacji, aktywizacji integracji społecznej jednocześnie przeciwdziałając wykluczeniu społecznemu i ekonomicznemu osób szczególnie zagrożonych, w tym przypadku osób starszych.

O *problemach i perspektywach rozwoju partnerstwa publiczno-prywatnego na rzecz tworzenia przyjaznej przestrzeni publicznej dla osób starszych na szczeblu centralnym, regionalnym i lokalnym, w tym w zakresie praw obywatelskich, edukacji konsumenckiej, usług oraz doradztwa finansowego i prawnego* zostanie to omówione w naszych kolejnych badaniach.

Bibliography

1. Аніщенко О.В. (2013). Реалії і перспективи розвитку освіти людей третього віку в Україні. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. Вип. 6. С. 29–34.
2. Лук'янова Л.Б. (2013). Історико-теоретичні аспекти підготовки андрагогів у Польщі. *Порівняльна професійна педагогіка*. № 1. С. 7–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppp_2013_1_3 (30.07.2019)
3. Ничкало Н.Г. (2013). Ретроспективний аналіз і прогностичні аспекти розвитку досліджень з проблеми освіти дорослих в Україні. *Twórczas zy odtwórczar zeczywistość dla Seniora: mat-ли Міжнар. наук. конф., Варшава, Республіка Польща, 9 листоп. 2013 р.* С. 26–31.
4. Banit O. (2018). Edukacyjny aspekt zarządzania wiekiem. *Edukacja ustawiczna dorosłch*. Radom: Wyd. Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji Państwowego Instytutu Badawczego. № 3(98). S. 19–30.
5. Borczyk W. (2013). Sytuacja osób starszych w kontekście doświadczeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku.

- URL: http://www.wrzos.org.pl/download/Ekspertyza_2_ASOS.pdf (02.07.2019)
6. Historia Uniwersytetów Trzeciego Wieku. (2014). URL: <http://utw.jaslo.biz> (25.07.2019)
7. Jachimowicz D., Nalepa, W. (2012). Tworzenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku – Krok po kroku. Nowy Sącz Wydawnictwo Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku. 48 s.
8. Program wsparcia «UTW dla społeczności» przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności (2005). URL: <https://pafw.pl> (28.07.2019)
9. Raport z badania «Zoom na UTW». (2012). URL: http://www.mazowieckieobserwatorium.pl/media/_mik/files/2395/zoomnautwreportcalosciowywww.pdf (25.07.2019)
10. Raport z badania «Rola Uniwersytetów Trzeciego Wieku w procesie aktywizacji kulturalnej seniorów» (2016). URL: <https://nck.pl/upload/attachments/319298/Rola%20Uniwersytetów%20Trzeciego%20Wieku%20w%20procesie%20aktywizacji%20kulturalnej%20seniorów.pdf> (29.07.2019)
11. Rządowy Program na rzecz aktywności Społecznej Osób Starszych 2014-2020 <https://www.gov.pl/web/rodzina/rzadowy-program-na-rzecz-aktywnosci-spoecznej-osob-starszych-na-lata-20142020> (26.07.2019)
12. Stowarzyszenia Uniwersytet Trzeciego Wieku w Szczytnie (2019) URL: <https://sutwszczytno.jimdo.com> (29.07.2019)
13. Uniwersytety Trzeciego Wieku. (2014). URL: http://senior.gov.pl/katalog_dobrych_praktyk/strona/14 (25.07.2019)
14. Uniwersytet Trzeciego Wieku działający przy Dąbrowskim Domu Kultury. (2019). URL: <http://www.utwdt.pl> (25.07.2019)

References (translated and transliterated)

1. Anishchenko O.V. (2013). Realities and prospects of development of education of the third age people in Ukraine. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy*. Vyp. S. 29–34. (in Ukrainian)
2. Lukianova L.B. (2013). Historical and theoretical aspects of the preparation of andragogues in Poland. *Porivnialna profesiina pedahohika*. № 1. S. 7–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppp_2013_1_3 (30.07.2019) (in Ukrainian)
3. Nychkalo N.H. (2013). Retrospective analysis and prognostic aspects of the development of adult education research in Ukraine. *Twórczac zy odtwórczar zeczywistość dla Seniora: materiały Mizhnar. nauk. konf., Varshava, Respublika Polshcha, 9 lystop. 2013 r. Varshava*. S. 26–31. (in Ukrainian)
4. Banit O. (2018). Edukacyjny aspekt zarządzania wiekiem. *Edukacja ustawiczna dorosłszch*. Radom: Wyd. Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji Państwowego Instytutu Badawczego. № 3(98). S. 19-30. (25.07.2019) (In Polish)
5. Borczyk W. (2013). Sytuacja osób starszych w kontekście doświadczeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku. URL: <http://www.wrzos.org.pl/>

download/Ekspertyza_2_ASOS.pdf (25.07.2019) (In Polish)

6. Historija Uniwersytetów Trzeciego Wieku. (2014).
URL: <http://utw.jaslo.biz> (27.08.2019) (25.07.2019) (In Polish)

7. Jachimowicz D., Nalepa W. (2012). Tworzenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku – Krok po kroku. Nowy Sącz Wydawnictwo Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku. 48 s. (In Polish)

8. Program wsparcia «UTW dla społeczności» przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności (2005). URL: <https://pafw.pl> (28.07.2019) (25.08.2019) (In Polish)

9. Raport z badania «Zoom na UTW». (2012).
URL: http://www.mazowieckieobserwatorium.pl/media/_mik/files/2395/zoomnautwraportalosciowywww.pdf (25.08.2019) (25.07.2019) (In Polish)

10. Raport z badania «Rola Uniwersytetów Trzeciego Wieku w procesie aktywizacji kulturalnej seniorów» (2016). URL: <https://nck.pl/upload/attachments/319298/Rola%20Uniwersytetow%20Trzeciego%20Wieku%20w%20procesie%20aktywizacji%20kulturalnej%20seniorow.pdf> (29.08.2019) (25.07.2019) (In Polish)

11. Rządowy Program na rzecz aktywności Społecznej Osób Starszych 2014-2020 <https://www.gov.pl/web/rodzina/rzadowy-program-na-rzecz-aktywnosci-spoecznej-osob-starszych-na-lata-20142020> (26.08.2019) (25.08.2019) (In Polish)

12. Stowarzyszenia Uniwersytet Trzeciego Wieku w Szczytnie (2019)
URL: <https://sutwszczytno.jimdo.com> (29.08.2019) (25.07.2019) (In Polish)

13. Uniwersytety Trzeciego Wieku. (2014).
URL: http://senior.gov.pl/katalog_dobrych_praktyk/strona/14 (25.07.2019) (In Polish)

14. Uniwersytet Trzeciego Wieku działający przy Dąbrowskim Domu Kultury. (2019). URL: <http://www.utwdt.pl> (25.07.2019) (In Polish)

УДК 37.091.12

Маслова Тетяна Василівна – *вчитель початкових класів Уладівської середньої загальноосвітньої школи I-II ступенів Літинського району, Вінницької обл.*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8802-5971>

E-mail: ladny_kraj@wp.pl

ВИДИ І ФОРМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Анотація. Автором обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми. З'ясовано, що професійний розвиток вчителя розглядається польськими науковцями як цілеспрямований, планований та постійний процес неперервної освіти, що полягає у підвищенні та зміні його професійних компетентностей та кваліфікації, всебічному розвитку